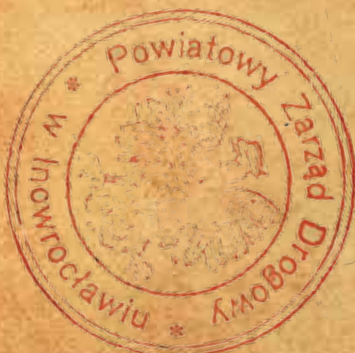
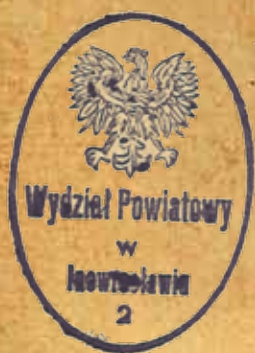

HISTORIA

STAROSTWA POWIATOWEGO W INOWROCŁAWIU I POWIATU INOWROCŁAWSKIEGO

TEKST

Bogdan Wojtkowiak, Edmund Mikołajczak

OPRACOWANIE GRAFICZNE I SKŁAD

Starostwo Powiatowe w Inowrocławiu (Jarosław Hejenkowski)

ZDJĘCIA

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy Oddział w Inowrocławiu

Muzeum im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu

Krzysztof Pałasz vel Drakulski

NA OKŁADCE

Pieczenie starostwa z różnych okresów działalności

Copyright by Starostwo Powiatowe w Inowrocławiu
al. Ratuszowa 38, 88-100 Inowrocław

Publikację wydano z inicjatywy
Starostwa Powiatowego w Inowrocławiu
al. Ratuszowa 38
88-100 Inowrocław
tel. (052) 35-92-100
fax (052) 35-74-820
e-mail: starostwo@inowroclaw.powiat.pl
www.inowroclaw.powiat.pl

INOWROCŁAW 2020

Szanowni Państwo,

Historia Powiatu Inowrocławskiego i Starostwa Powiatowego jest burzliwa, bogata i ciekawa. Sięga odległych, nawet XIV-wiecznych korzeni. W przeciągu wieków zmieniały się struktury, siedziby, władze i funkcje starostwa, granice Powiatu i liczba jego mieszkańców.

Pod herbem Powiatu Inowrocławskiego kryją się daty, fakty, miejsca i ludzie. To piękne zgłoski, ale też smutne dzieje, od wspomnianego XIV wieku, poprzez okres zaboru pruskiego, 20-lecia międzywojennego, czasy okupacji hitlerowskiej. Powiat i urząd starosty przez wszystkie lata poddawany był przeobrażeniom. Na długo przestały istnieć, ale odrodziły się. Od 1999 r. Powiat funkcjonuje jako samodzielna jednostka samorządu terytorialnego służąca swoim mieszkańcom.

Naszą rolą jest pamiętać o naszych dziejach, i pamięć tę przekazywać następnym pokoleniom. Dlatego też wznawiamy wydanie niniejszej publikacji. Jest ona wzbogacona historycznymi zdjęciami, mapami czy stosowanymi wówczas pieczęciami. Pozwalają zobrazować w przystępny i interesujący sposób nasze dzieje. Serdeczne podziękowania za udostępnienie tych cennych zbiorów składamy w tym miejscu kierownictwu inowrocławskiego oddziału Archiwum Państwowego Pani Beacie Fryz oraz Muzeum im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu Panu Marcinowi Woźniakowi.

Pragniemy szerzyć wśród mieszkańców Powiatu Inowrocławskiego, zarówno wśród młodzieży i dzieci, ale też dorosłych, wiedzę o naszej historii. Każdy z nas, przynależąc do powiatowej wspólnoty, powinien ją znać. Wierzimy, że uda się zainteresować Państwa tym opracowaniem. Zapraszamy zatem na zajmującą lekcję historii.

Przewodniczący Rady
Powiatu Inowrocławskiego
Marek Mieszko Gerus

Starosta
Inowrocławski
Wiesława Pawłowska

*„Bez znajomości konkretnego
nie ma wiedzy o historii”*

Paweł Jasienica

Gmach Starostwa.
Zdjęcie z 1947 r.

POWIAT INOWROCŁAWSKI

Miarą poziomu kultury społeczeństwa jest stopień jego zainteresowania przeszłością i dorobkiem własnego narodu, a zwłaszcza poczucie więzi z „krajem rodzinnym”. Emocjonalne utożsamianie się z regionem w bardzo wysokim stopniu cechuje mieszkańców Kujaw. W ich świadomości jest głęboko zakorzenione poczucie regionalnej odrębności - odległa w czasie geneza miejscowego osadnictwa oraz przekonanie o poważnym znaczeniu Kujaw na przestrzeni wieków. Wiedza ta stanowi istotne źródło szczególnego patriotyzmu regionalnego, uczucia podbudowanego dumą z dokonań przodków i dorobku współczesnych.

Kujawy Zachodnie wraz z dominującym na ich obszarze Inowrocławiem, stanowiły zarówno w przeszłości jak i obecnie, wyodrębnioną jednostkę administracyjną kraju - ziemię, księstwo, kasztelanję, starostwo, województwo, a od początku XIX wieku już jako powiat w nowoczesnym tego słowa rozumieniu.

Powierzchnia obecnego Powiatu Inowrocławskiego stanowi zatem obszar o charakterystycznych cechach geograficznych, ukształtowanej historii i stanowiący do pewnego stopnia całość gospodarczą i kulturową. W strukturze Powiatu Inowrocławskiego, zajmującego powierzchnię 1.223 km² i zamieszkałego przez około 160 tysięcy ludzi, znajduje się 9 gmin: Gniewkowo, Inowrocław, Kruszwica, Rojewo, Janikowo, Pakość, Dąbrowa Biskupia, Złotniki Kujawskie i miasto Inowrocław.

Przeobrażenia ostatnich lat określają coraz bardziej uzdrowiskowo-turystyczny charakter stolicy powiatu - Inowrocławia. Istotnym i ważnym czynnikiem w gospodarce powiatu są duże zakłady przemysłowe o charakterze solno-sodowym i przetwórstwa rolno-spożywczego.

W niewielkim i regularnym oddaleniu od stolicy powiatu (12 - 15 km), znajdują się mniejsze ośrodki miejskie, pełniące dziś główne funkcje administracyjno-usługowe i częściowo przemysłowe: Kruszwica, Pakość, Janikowo oraz Gniewkowo. Wypełnienie regionu stanowi rolnictwo oparte w większości na urodzajnym kujawskim czarnoziemie.

Powiat Inowrocławski odrodził się 1 stycznia 1999 r. na administracyjnej mapie Polski jako jednostka samorządowa położona na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego.

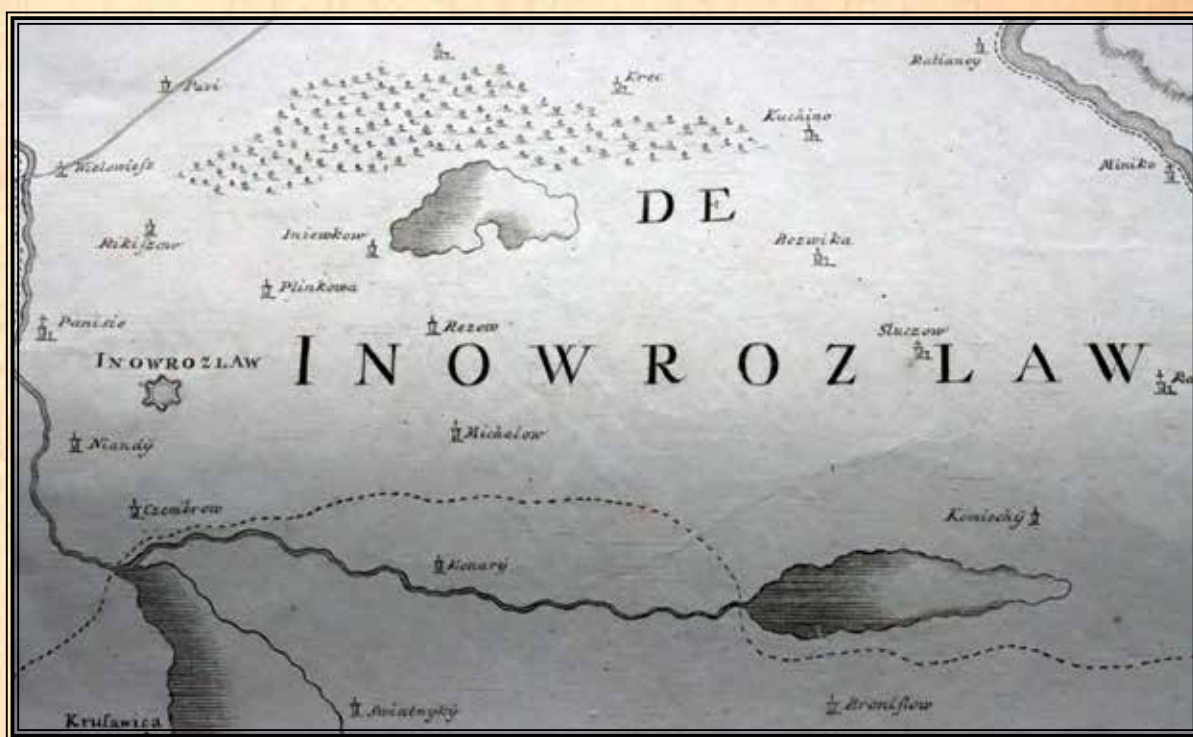
TAKIE BYŁY POCZĄTKI

Wprowadzenie urzędu starosty w Polsce było związane ze zjednoczeniem Królestwa w XIV wieku, upadkiem dotychczasowego podziału administracyjnego i wprowadzeniem nowego zarządu lokalnego opartego na powiatach. Urząd ten został „zapożyczony” od Czechów, po raz pierwszy na ziemiach polskich wprowadził go Wacław II, a po przejęciu władzy przez Władysława Łokietka utrzymał się, później zaś stale się rozwijał.

W okresie średniowiecza administracja lokalna oparta była na podziale na kasztelanie, na czele których stali kasztelanowie. W czasie rozbiegu dzielnicowego podział ten uległ rozdrobnieniu i stracił swe znaczenie. Po zjednoczeniu Królestwa Polskiego wprowadzono nowy podział oparty na dzielnicach, na czele których stali starostowie generalni (np.: Wielkopolska, Kujawy, Pomorze, ziemia sieradzka, itp.), pełniący na terenie swojej prowincji funkcje namiestnika królewskiego. W XIV wieku nastąpiła reorganizacja podziału administracyjnego – na województwa i powiaty stanowiące najniższą jednostkę sądową, a także administracyjną. Odtąd na czele powiatu stanęli starostowie grodowi. Wyjątkiem była Wielkopolska, gdzie nadal utrzymywał się urząd starosty generalnego.

Po raz pierwszy starostwo inowrocławskie zostało ustanowione przez Kazimierza Wielkiego pod koniec jego

Mapa „Carte topographique
D'Allemagne” z 1780 r.

panowania i istniało aż do 1793 r. Starosta jako namiestnik królewski w powiecie pełnił funkcje administracyjne, sądowe, policyjne, wojskowe oraz gospodarcze. Początkowo sprawował je osobiście, ale z czasem, gdy spraw przybywało, rozwinął się aparat urzędniczy starosty.

Od 1773 r. aż po kampanię francuską Napoleona, region inowrocławski znajdował się w granicach państwa pruskiego i wchodził w skład Okręgu Nadnoteckiego będącego częścią Pomorza przemianowanego przez zaborcę na Prowincję Prusy Zachodnie.

Wspomniany Okręg Nadnotecki stanowiły powiaty: bydgoski, pilski, wałecki oraz inowrocławski, a naczelną władzą Prowincji tzw. Kamera Wojny i Domen Państwowych mieściła się w Kwidzynie.

Na mocy zawartego 7 lipca 1807 r. traktatu w Tylży, ziemie drugiego i trzeciego zaboru pruskiego weszły w skład utworzonego przez Napoleona Księstwa Warszawskiego. Kraj podzielono na departamenty i powiaty. Inowrocław włączono do departamentu bydgoskiego jako stolicę powiatu w randze podprefektury inowrocławskiej o powierzchni blisko 2.000 km². Pod względem obszaru nasz powiat zajmował drugą pozycję w departamencie bydgoskim. Dochody z dóbr ziemskich będących dotąd tradycyjnie własnością starostwa, pobierał marszałek Francji - Nicolas Charles Oudinot, aż do roku 1815, kiedy to nastąpił ostatecznie kres epoki napoleońskiej, a wraz z nią i Księstwa Warszawskiego.

POD PRUSKIM ZABOREM

Po 1815 r. powołano do życia, należące do Prus, Wielkie Księstwo Poznańskie, składające się z dwóch rejencji: poznańskiej i bydgoskiej. Ostateczne określenie granic rejencji bydgoskiej nastąpiło w maju 1816 r., a rok później wyznaczono Inowrocław na siedzibę pruskich władz powiatowych (tzw. Landratura). Terytorium powiatu podzielono na gminy. W skład ówczesnego powiatu o powierzchni 1.650 km² wchodziły cztery miasta: Inowrocław, Gniewkowo, Kruszwica i Strzelno. Obszar powiatu zamieszkiwało nieco ponad 32.000 ludzi. Powiat inowrocławski był wówczas największym na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego.

Na czele powiatu stał landrat (dawny starosta), który miał do pomocy asesora, sekretarza powiatowego, radcę kasowego, poborcę podatków oraz pisarzy, kancelistów i gońców.

Zakres kompetencyjny landratury był znaczący i ważny, bowiem:

- * kierowała ona sprawami policyjnymi w miastach i była nadrzędną wobec terenowych placówek policji;
- * zarządzała całością spraw wojskowych;
- * sprawowała nadzór nad szkolnictwem, funduszami dobroczynnymi i sprawami wchodzącymi w zakres kompetencji rejencji bydgoskiej;
- * dozorowała kasę powiatową i wykonywała wszelkie polecenia władz rejencyjnych w Bydgoszczy;
- * utrzymywała i budowała drogi pokrywając związane z tym wydatki budżetowe i przeznaczając na nie dotacje drogowe.

Od 1816 r. działała rada powiatowa na czele z radcą ziemiańskim, a od 1829 r. funkcjonował, pochodzący z wyborów sejmik powiatowy, tzw. Kreistag, w skład którego mogli wejść w określonych proporcjach przedstawiciele dawnego rycerstwa miast oraz gmin z terenu powiatu inowrocławskiego. Częściami składowymi powiatu były gminy. Obszarem gminy zarządzał wójt, a w każdej wsi ustalano sołtysa jako jego przedstawiciela.

Od 1836 r. powstał niezależny od wójta urząd komisarza dystryktu, który był pomocnikiem landrata. W powiecie inowrocławskim, od 1860 r. funkcjonowały następujące dystrykty: Inowrocław, Gniewkowo, Kruszwica, Strzelno, Tarkowo, Dąbrowa Biskupia, a nieco później Rojewo.

Nasilając politykę germanizacyjną, władze pruskie upatrywały skuteczność swych działań w rozbudowie maszyny administracyjnej i urzędniczej. Rozległy terytorialnie powiat inowrocławski został pomniejszony z 1.653 km² do 1.030 km².

Wyodrębnione w ten sposób terytorium, zostało włączone do nowo utworzonego w 1887 r. powiatu strzelnęskiego (wraz z Kruszwicą), który istniał jeszcze w wolnej Polsce aż do 1932 r. W 1860 r. powiat inowrocławski liczył 66.000 mieszkańców, a jedenaście lat później już 76.600 mieszkańców. Na przełomie XIX i XX wieku graniczył: od wschodu z Królestwem Polskim, od południa z powiatem strzelnęskim, od zachodu z powiatami mogileńskim i szubińskim, a od północy z powiatem bydgoskim.

W tym okresie powiat był szczególnie nasycony wielką własnością ziemską, przy stosunkowo niewielkiej liczbie gospodarstw chłopskich. W pierwszej grupie dominowała własność niemiecka, w drugiej zaś polska.

Z informacji umieszczonej na łamach lokalnego „Dziennika Kujawskiego” z 20 listopada 1908 r. wynika, że począwszy od lat trzydziestych XIX wieku, landraturą inowrocławską kierowali urzędnicy wyznania protestanckiego.

Można domniemywać, że władza landrata każdorazowo spoczywała w rękach niemieckiego urzędnika. Obowiązujące wówczas przepisy określały, że landratem mógł zostać tylko właściciel dóbr znający język niemiecki oraz język polski i wybrany przez zgromadzenie powiatowe.

Takie kryteria doboru osoby landrata wynikały zapewne z potrzeby jego materialnej niezależności, co prawdopodobnie miało wykluczyć zjawisko ewentualnej korupcji i próby uzyskiwania osobistych korzyści majątkowych z racji pełnionej funkcji. Postawienie niemieckiemu kandydatowi na landrata warunku znajomości języka polskiego nie wynikało zapewne z oczekiwań Polaków w tym względzie, ale stanowiło dla zaborcy konieczny, niezbędny element do sprawnego administrowania na obszarze zamieszkałym przez polską większość narodową.

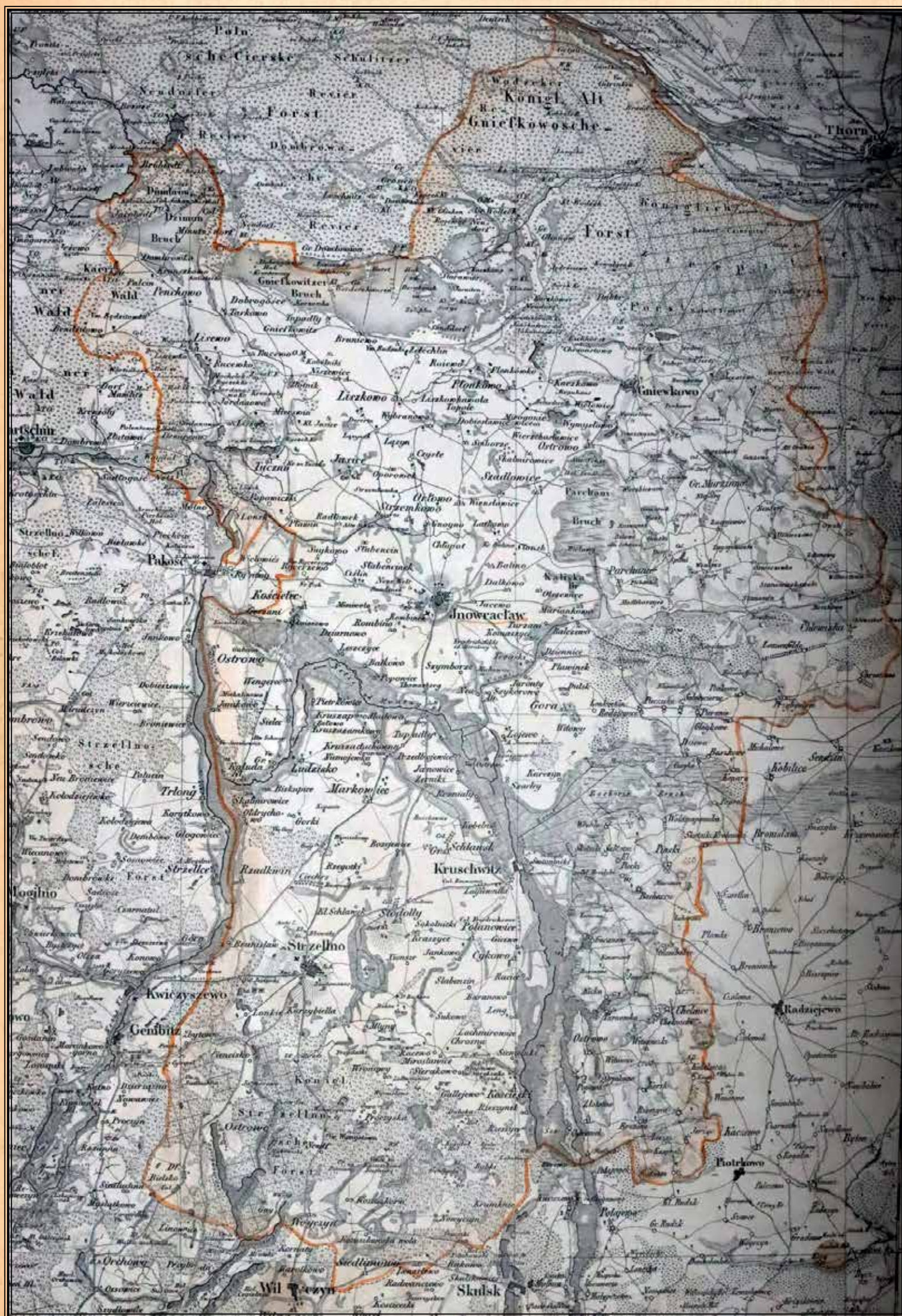
Mapa okolic
Inowrocławia
z końca XVIII
wieku

Na przełomie stuleci, tj. około roku 1900, na obszarze 1.030 km² ówczesnego powiatu, znajdowało się łącznie 280 miejscowości, miast, wsi, osad i kolonii. Na sprawność i skuteczność funkcjonowania landratury miała wpływ prowadzona przez nią działalność informacyjna i wydawnicza. Założona w 1840 r. drukarnia Markusa Lattego wydawała od roku 1843 tygodnik w języku niemieckim pt.: „Inowroclawer Kreisblatt”, w którym były umieszczone ogłoszenia urzędowe w języku polskim. Od 1869 r. w tej drukarni ukazywało się co piątek pismo „Kujawischer Anzeiger” ze specjalnym działem na ostatniej stronie w języku polskim pod nieco dziwnym tytułem „Donosiciel Kujawski”, zaś wydawcą tego pisma był Landratsamt - urząd pruskiego starosty w Inowrocławiu.

Drukarnia mieściła się przy dzisiejszej ulicy Królowej Jadwigi. W 1911 r. wydrukowano w tej oficynie obszerną pracę w języku niemieckim o historii życia gospodarczego i kulturalnego Inowrocławia oraz powiatu w latach 1870-1911, pt.: „Der Kreis Hohensalza” autorstwa Waltera Burescha. W tejże drukarni drukowano także „Orędownika Powiatu Inowrocławskiego”, który był rodzajem powiatowego dziennika urzędowego.

W latach zaboru polscy ziemianie, inteligencja, duchowni, rzemieślnicy, kupcy, przedsiębiorcy, chłopci, mimo że funkcjonowali w strukturach administracyjnych państwa niemieckiego, tworzyli własne polskie organizacje zawodowe, oświatowe, polityczne i gospodarcze.

Rozbudowywali na terenie powiatu inowrocławskiego sieć dróg, połączeń pocztowych i kolejowych. Wzniesli ujednolicone gmachy użyteczności publicznej, dworce, szkoły, sądy. Stawiali stacje wodociągowe, gazownie i elektrownie. I nie wrosli w niemczyznę, nie ulegli germanizacji. Po wybuchu grudniowego powstania w Poznaniu, przyłączyli się do tego patriotycznego zrywu. 6 stycznia 1919 r. wyzwolony został Inowrocław - stolica powiatu. Na Kujawy inowrocławskie wróciła Polska.

Mapa Powiatu Inowrocławskiego z 1855 r.

MIĘDZYWOJENNE XX-LECIE I OKRES HITLEROWSKIEJ OKUPACJI

Po odzyskaniu niepodległości w 1919 r., w sposób ewolucyjny ukształtowano podział administracyjny państwa na województwa, powiaty i gminy. Najpierw, na podstawie „Ustawy o tymczasowej organizacji zarządu byłej Dzielnicy Pruskiej z 1 sierpnia 1919 roku” utworzono dwa województwa: pomorskie i poznańskie. Konstytucja z 1921 r. stanowiła o podziale kraju na województwa, powiaty i gminy, które równocześnie stawały się jednostkami samorządu terytorialnego.

Administrację w powiecie sprawował starosta pochodzący z nominacji ministra spraw wewnętrznych. Urzędnik ten podlegał wojewodzie. W powiecie starosta był zarówno przedstawicielem rządu jak i szefem administracji ogólnej i działów z nią zespolonych. Najważniejszym zadaniem starosty było zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie. Jednostkami policji w powiecie kierował komendant powiatowy. W związku z tym podporządkowano staroście władze policyjne. Starosta wykonywał swoje zadania przy pomocy starostwa oraz podległych mu władz. Ze starostą współdziałały organy samorządu powiatowego. W powiatach (od 1933 r.) w wyborach pośrednich, w drodze jawnego głosowania wyłaniano rady powiatowe. Były one organami uchwałodawczymi. Z ich wyboru pochodził wydział powiatowy, będący organem wykonawczym samorządu powiatowego, na czele którego stał starosta.

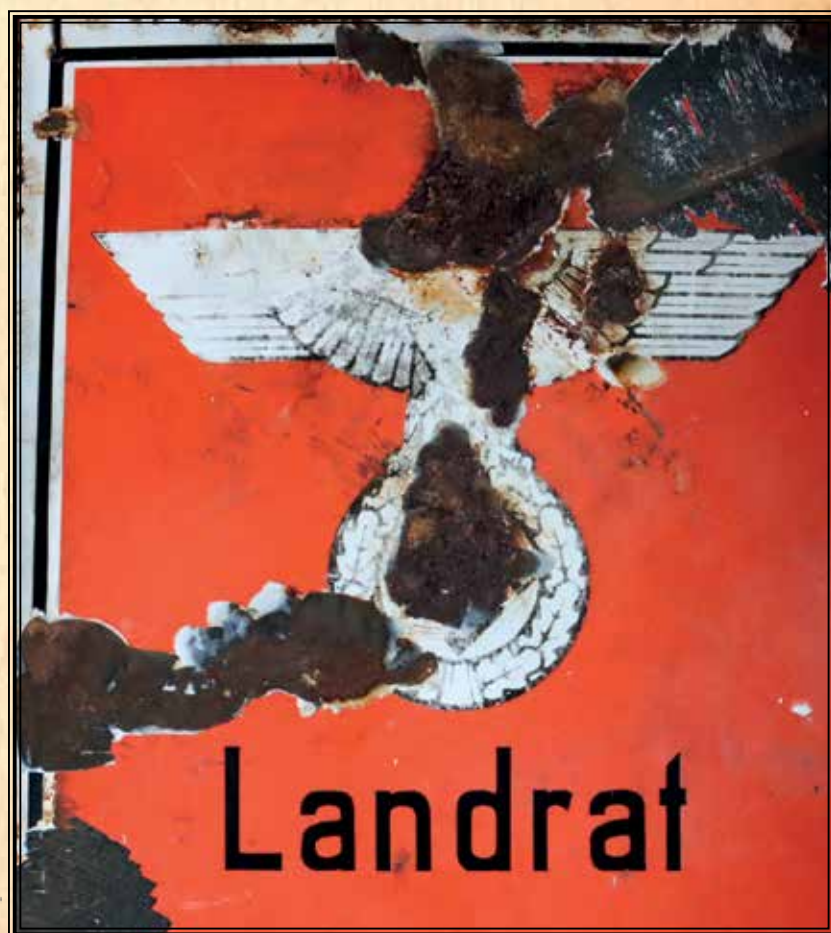
Ósmego września 1939 r. Inowrocław zajęty został przez wojska niemieckie. Do 25 września miasto i powiat podlegały dowództwu 4 armii gen. Günthera von Kluge i wchodziły w skład gdańskiego okręgu wojskowego. Po 25 września włączone zostały do poznańskiego okręgu wojskowego, w ramach którego powołano obwody grup wojskowych. Powiat wszedł wówczas w skład obwodu dowodzonego przez gen. Fritza Büschsa. Po zniesieniu zarządu wojskowego i wprowadzeniu administracji cywilnej, powiat należał do Okręgu Rzeszy - Kraj Warty, kierowanego przez Artura Greisera. W jego skład wchodziły trzy regencje z siedzibami w Poznaniu, Łodzi i Inowrocławiu.

Regencja inowrocławska miała powierzchnię 14.441,04 km², a w roku 1939 znajdowało się tu około 1,3 mln mieszkańców. Podobnie jak na innych terenach Rzeszy, regencja podzielona była na landraty. W regencji inowrocławskiej było ich piętnaście.

W owym czasie, urząd prezydenta regencji, mieścił się w gmachu byłego Seminarium Nauczycielskiego (dziś III Liceum Ogólnokształcące) przy ulicy Narutowicza (ówczesnej Bismarckstrasse).

Niższą jednostką administracji cywilnej - jak w czasie zaboru - był urząd landrata, kierującego i zarządzającego powiatem inowrocławskim. Swoją siedzibę landratura miała w budynku przedwojennego Starostwa.

Tablica z okresu okupacji znaleziona przy III Liceum Ogólnokształcącym w Inowrocławiu. Zwraca uwagę celowe odbicie swastyki (była w wieńcu) i głowy orła. To zapewne efekt reakcji wyzwolicieli lub mieszkańców

Rok 1934

Powiat Inowrocławski

I. Statystyka

	Hektarów	%	Ilość gospodarstw ogólna	
Powierzchnia ogólna	97 991,50,17	100,—	" " do 2 ha	3493
Grunty orne	53 264,05,35	54,35	" " od 2 ha do 5 ha	677
Sady i ogrody	11 56,24,83	1,17	" " od 5 ha do 10 ha	697
Łąki	56 51,79,24	5,76	" " 10 " do 20 "	648
Pastwiska	40 20,01,44	4,10	" " 20 " do 50 "	900
Lasy	19 744,63,23	20,14	" " 50 " do 100 "	392
Inne grunty	41 50,76,08	4,23	" " powyżej 100 "	31
				148

Stan posiadania gospodarstw rolnych w/g narodowości

Właściciel (w ogóle)	%	do 50 ha			Ponad 50 ha		
		Liczba gospodarstw	Przestrzeń ha	%	Liczba gospodarstw	Przestrzeń ha	%
Polska	63,96	1850	193 74,17,84	56,12	131	473 22,17,56	74,52
Obca	36,04	1464	151 63,62,76	43,88	48	161 31,52,01	25,48

Liczba ludności	polskiej	%	obcej	%	Razem:
Wiejskiej	37 771	83,22	7586	16,78	45 357
Miejskiej	3842	93,50	261	6,50	4103
o g ół e m:	41 613	84,21	7847	15,79	49 460

Miasta i gminy zbiorowe

Nazwa	Przestrzeń	Ludność	Nazwa	Przestrzeń	Ludność
miasto Inowrocław	3683,11,01	36 400			
" Gniewkowo	942, —	4103			
gmina wiejska "	22 379,75,—	9050			
gm.w. Inowrocław Wsch.	14 502,36,37	8249			
" " Zachód	12 440,34,70	7050			
" " Rojewo	18 436,50,11	5663			
" " Złotniki Kuj.	14 920,—	8774			
" " Dąbrowa Bisk.	14 370,53,99	6571			
Razem:	101 674,61,18	85860			

bez wydania tego z
powiatu miasta
Inowrocławia

97 991,50,17 49 460

PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ. ZNÓW W WOLNEJ POLSCE

W styczniu 1945 r. na opuszczonych przez hitlerowskich okupantów terytoriach wprowadzono w życie postanowienia Manifestu z 22 lipca 1944 r. Krajowa Rada Narodowa powołała Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego, który był jej ciałem wykonawczym i podlegał jej politycznie i organizacyjnie. W praktyce okazało się jednak, że jego działalność wykraczała poza funkcje organu wykonawczego KRN i PKWN był traktowany jak rząd. PKWN sprawował władzę przez rady narodowe i swych upoważnionych przedstawicieli. Nowa władza główną uwagę skupiła na organizacji administracji terytorialnej. Jednocześnie odstąpiono od przekazania władzy administracyjnej radom narodowym. Powierzono ją ostatecznie organom jednostkowym w postaci wojewodów i starostów. Byli oni przedstawicielami rządu w województwie i powiecie. Starosta pełnił swoje obowiązki przy pomocy starostwa powiatowego. Wpływ na jego powoływanie i odwoływanie uzyskała rada narodowa szczebla powiatowego. Mianowanie otrzymywał starosta od ministra administracji publicznej na wniosek wojewody.

Nowym elementem ustroju państwowego był samorząd terytorialny przywrócony z czasów II Rzeczypospolitej. Ustawodawca świadomie połączył rady narodowe z instytucją samorządu terytorialnego, co spowodowało, że rady narodowe stały się organami uchwałodawczymi samorządu wojewódzkiego, powiatowego, miejskiego i gminnego. Organem wykonawczym wojewódzkiej rady narodowej był wydział wojewódzki, którego przewodniczącym z urzędu został wojewoda. Odpowiednio organem wykonawczym powiatowej rady narodowej był wydział powiatowy ze starostą jako przewodniczącym. Członków wydziału powiatowego wybierała powiatowa rada narodowa, zaś starosta pochodził z nominacji organów państwowych.

Pracownicy Starostwa Powiatowego przy budynku. Fotografia z 2. połowy lat 40.

Ten dualistyczny charakter terytorialnej administracji publicznej przetrwał do czasu wejścia w życie ustawy z 20 marca 1950 r., „O terenowych organach jednolitej władzy państwowej”.

Ustawa z 20 marca 1950 r. określała pochodzące z wyboru rady narodowe jako terenowe organy jednolitej władzy państwowej. Spełniały one funkcje uchwałodawcze i kierowały działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną. Najbardziej istotną zmianą było to, że ustawa z 20 marca 1950 r., znosiła związki samorządu terytorialnego, a ich majątek „z mocy prawa stał się majątkiem Państwa”. Rozwiązano organy wykonawcze samorządu terytorialnego, którego kompetencje przejęły rady narodowe. Rady narodowe natomiast przestały być organami samorządu terytorialnego. Z nomenklatury administracyjnej wykreślony został na 48 lat urząd starosty.

Powiatowa rada narodowa stała się organem uchwałodawczym, a jej prezydium, na czele z przewodniczącym, przejęło funkcje organu władzy wykonawczej w powiecie.

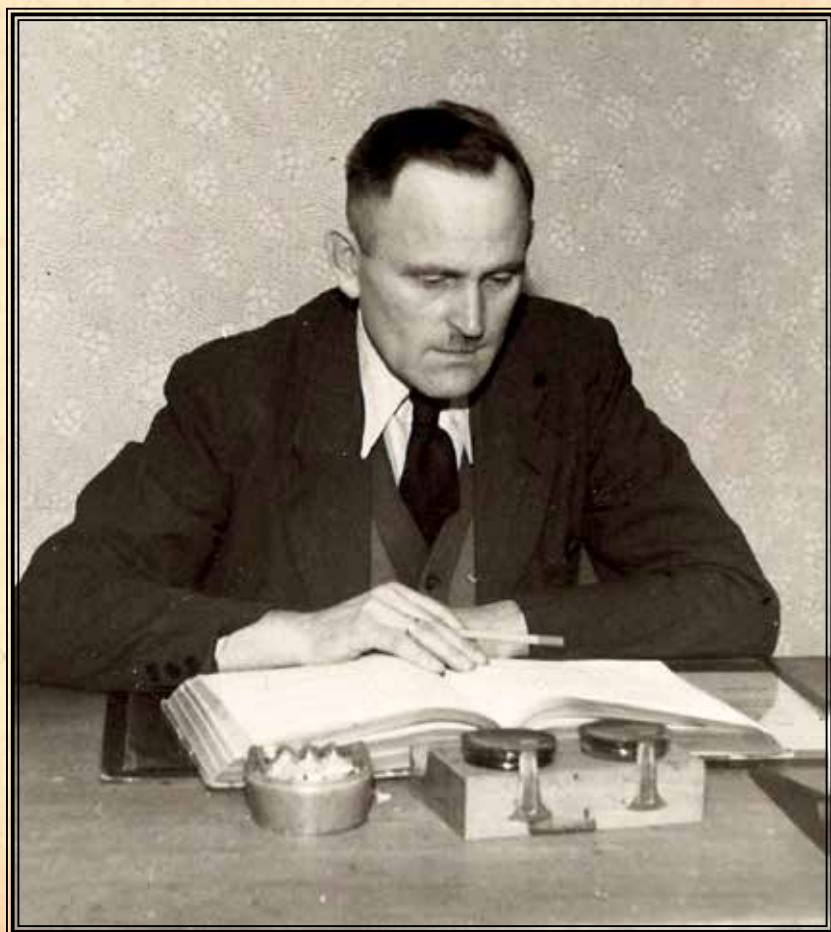
W oparciu o ustawę z 22 listopada 1973 r., rady narodowe wszystkich szczebli stały się organami władzy państwowej i samorządu społecznego. Wśród terenowych organów administracji państwowej, ustawa ta wymienia między innymi naczelnika miasta (w miastach liczących do 100.000 mieszkańców) i naczelnika powiatu. Organy te pochodziły z nominacji i spełniały funkcje wykonawcze i zarządzające rad narodowych (aż do 1975 r.).

Zwieńczeniem reformy administracyjnej było uchwalenie ustawy z 28 maja 1975 r., wprowadzającej dwustopniowy podział administracyjny państwa. Likwidacji uległy powiaty, a większość ich kompetencji przejęły organy administracji stopnia podstawowego, a pozostałe - organy stopnia wojewódzkiego.

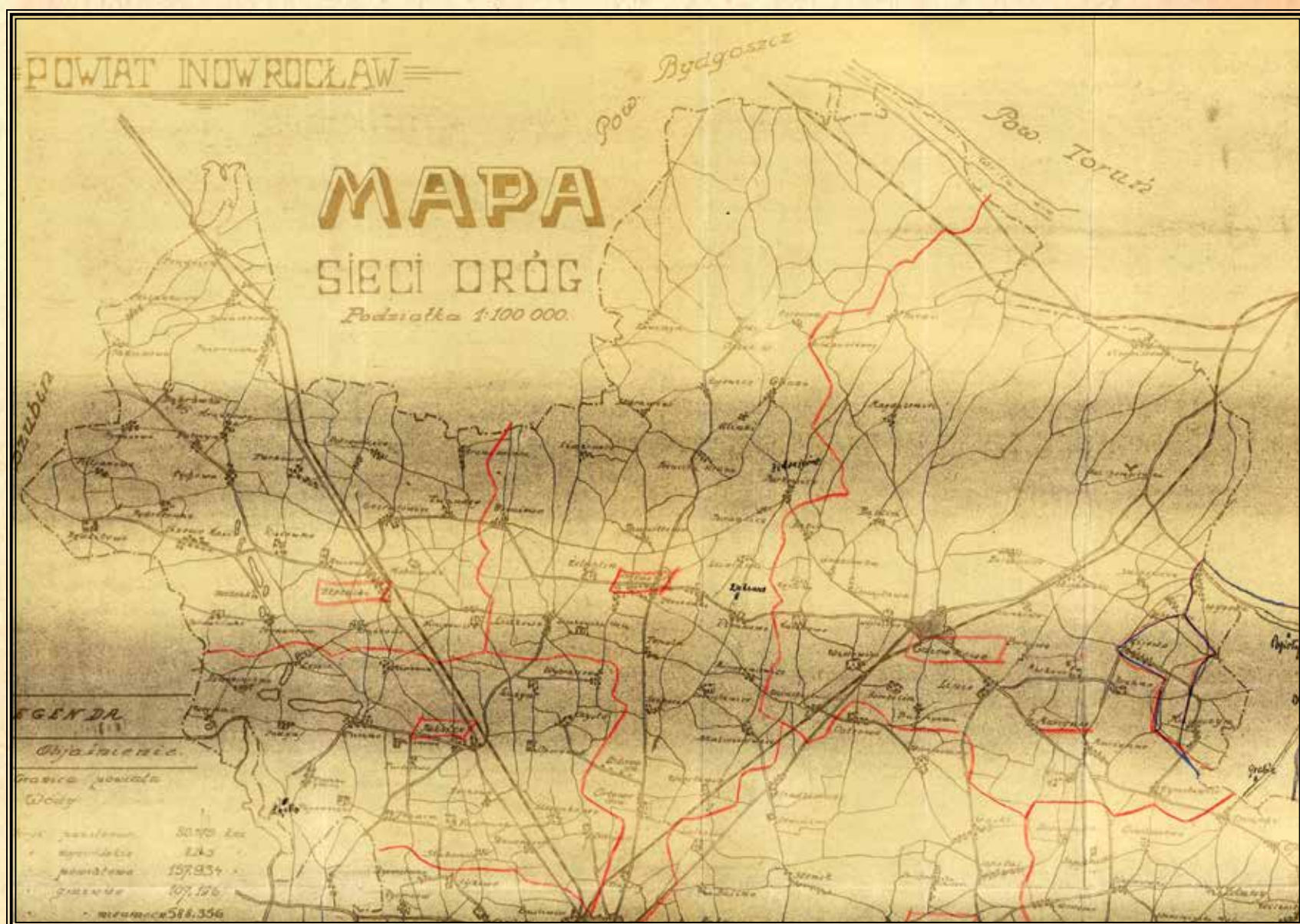
Dopiero w 1990 r. ustawowo przywrócono samorząd terytorialny, ale tylko na szczeblu gminy. Samorząd szczebla powiatowego wprowadzono mocą ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. W wyborach samorządowych odbytych w niedzielę 11 października 1998 r. wyłoniona została Rada Powiatu Inowrocławskiego. 1 stycznia 1999 r. rozpoczęło pracę Starostwo Powiatowe. Pierwsza sesja Rady Powiatu odbyła się 9 listopada 1998 r. w sali obrad Urzędu Miejskiego w Inowrocławiu

Starosta Franciszek Halwa

*Przewodniczący Powiatowej Rady
Narodowej Leon Stanny*

Historyczna mapa sieci dróg w Powiecie Inowrocławskim

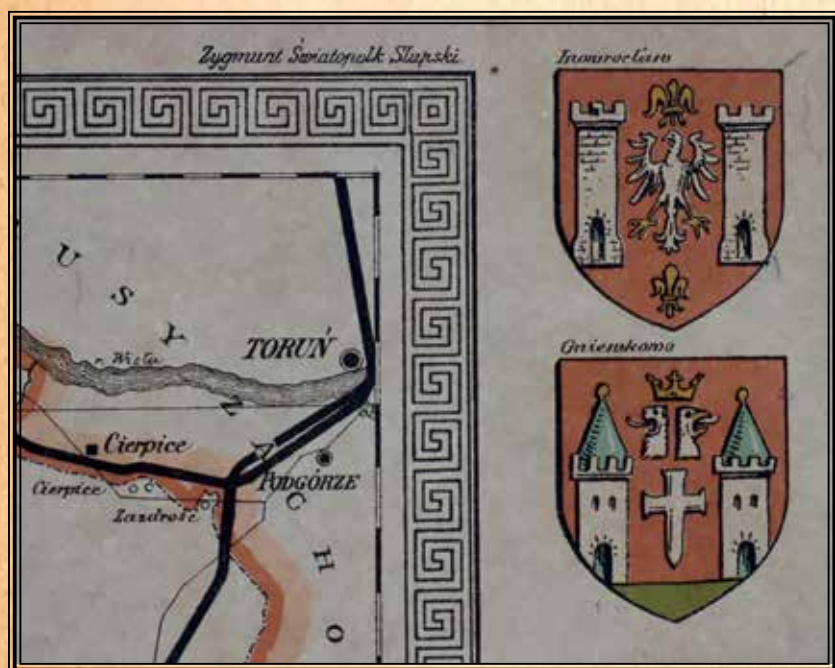
przy ulicy Roosevelta 36-38. Funkcję Przewodniczącego Rady Powiatu Inowrocławskiego powierzono Iwonie Stanek, natomiast Wiceprzewodniczącymi zostali: Jan Biernacki i Wiesław Niewitecki. Do czasu wyboru Iwony Stanek na Przewodniczącą Rady, obrady prowadził radny - senior Edward Szumlański. Podczas wspomnianej historycznej sesji wszyscy radni złożyli ślubowanie, wypełniając tym samym postanowienie art. 20 ust. 1 ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym. Samorząd powiatowy w Inowrocławiu po latach wznowił swoją działalność.

Grupa kierowników referatów

STAROSTWO INOWROCŁAWSKIE RYS HISTORYCZNY

Herby Inowrocławia i Gnieznowa
z 1911 r.

Oznaczenie pieczęci /ewentualnie Nr./	Kto posiada pieczęć /wydaje/ referat, starosta wicestarosta itp.	Wyraźna odbitka pieczęci.
Owalska gumowa Nr. 1	Wicestarosta Oddziału Lubuski	
Owalska metalowa Nr. 2	//	
Owalska gumowa Nr. 2	Starosta Komisji Kraj. Pow.	

Wykaz urzędowych pieczęci z 1947 r.

Urząd starościński ma swoje polskie korzenie w okresie jednoczenia się odradzającego Królestwa na początku XIV w. Wprowadził go władający dwoma państwami król Wacław II, który dla sprawniejszego administrowania poszczególnymi dzielnicami potrzebował oddanych sobie urzędników z rozległymi kompetencjami wojskowymi, sądowymi i gospodarczymi, niezależnych od dostojników ziemskich. Starosta (łac. *capitaneus*) istnieje więc w polskim systemie administracyjnym już ponad siedem stuleci, ale przez ten czas jego kompetencje zmieniały się – od urzędnika królewskiego niegdyś po samorządowego obecnie.

Początkowo mieliśmy tylko kilku starostów generalnych, w tym wielkopolskiego, któremu podlegały też Kujawy. W 1306 r. urząd ten pełnił Czech Paweł z Paulstajnu. Starostwo grodowe inowrocławskie ustanowione zostało w końcowej fazie panowania Kazimierza Wielkiego. Podczas walk o władzę po śmierci monarchy starosta Sędziwój Pałuka z Szubina przyczynił się do odbicia miast i zamków kujawskich zajętych przez księcia Władysława Białego. Wypada tutaj podkreślić, że na początku XV w. na terenie obecnego powiatu miały swe siedziby aż trzy starostwa – inowrocławskie, gnieznowskie oraz kruszwickie. Tym ostatnim zarządzał krótko słynny Zawisza Czarny z Garbowa. Były to wówczas starostwa pograniczne, obsadzone zwykle sprawdzonymi ludźmi. Borowiec z Dalestowic oraz Maciej z Łabiszyna, starostowie inowrocławscy z nominacji Władysława Jagiełły, odegrali niebagatelną rolę w wielkiej wojnie z Zakonem (1409-1411), a na miano prawdziwej legendy zasłużył Jarand z Grabia i Brudzewa, starosta a następnie wojewoda inowrocławski, któremu król powierzał ważne misje dyplomatyczne, najczęściej w kontaktach z Krzyżakami. Gorzej zapisał się urzędujący kilka lat później Mikołaj Tumigrała, który nie potrafił obronić Kujaw przed ostatnim najazdem krzyżackim w 1431 r. W kolejnych dekadach starostwo inowrocławskie dzierżyli wybitni wielmoże, pozostający w bliskim otoczeniu króla Kazimierza Jagiellończyka (Mikołaj Szarlejski, Jan Kretkowski, Hincza z Rogowa, Jan i Mikołaj Kościeleccy). W XVII-XVIII w. omawiany urząd sprawowało

Fragment mapy województwa inowrocławskiego
i brzeskiego z 1781 r.

po kolei aż pięciu przedstawicieli rodziny Dąbskich herbu Godziemba. Jednym z ostatnich starostów inowrocławskich w okresie przedrozbiorowym był Serafin Sokołowski herbu Pomian, poseł na Sejm Wielki (1788-1792), a definitywnie ostatnim (aż do 1793 r.) jego współrodowiec Kazimierz Albin Sokołowski.

W województwie inowrocławskim były dwa powiaty – inowrocławski oraz bydgoski, które po pierwszym rozbiórce stały się powiatami pruskimi zarządzanymi przez landratów, a po traktacie w Tylży weszły w skład Księstwa Warszawskiego (1807-1815). Powoływani przez króla landraci pruscy wyróżniali się specjalnym strojem, na który składał się jasnoniebieski

surdut ze złotym pasem jedwabnym oraz czarny kapelusz. Od kongresu wiedeńskiego powiat inowrocławski przez ponad sto lat przynależał do rejencji bydgoskiej Wielkiego Księstwa Poznańskiego (potem Prowincji Poznańskiej). Obejmował początkowo znaczny obszar 1.650 km², w granicach którego, poza Inowrocławiem, leżały jeszcze trzy miasta: Gniewkowo, Kruszwica i Strzelno (te dwa ostatnie odłączyły się w 1887 r. po utworzeniu osobnego powiatu strzeleńskiego). W chwili powstania Cesarstwa Niemieckiego (1871 r.) w powiecie inowrocławskim zamieszkiwało ponad 76 tys. mieszkańców. W pierwszym okresie niewoli narodowej władzę wykonawczą sprawowali

*Gmach starostwa na zdjęciu sprzed
kilkudziesięciu lat*

przeważnie Polacy, a ostatnim z nich był Tadeusz Wolański (1818-1835), po którym aż do 1920 r. powiatem kierowali już wyłącznie urzędnicy niemieccy. Wypada wspomnieć bogatego ziemianina barona Hugona von Wilamowitz-Moellendorffa, późniejszego naczelnego prezesa Prowincji Poznańskiej, a także dr. Walthera Burescha, za którego czasów w sąsiedztwie uzdrowskiej części Inowrocławia wzniesiony został okazały gmach landratury w stylu północnego neogotyku (obecnie Urząd Miasta). Buresch był też inicjatorem wydania obszernego opracowania „Der Kreis Hohensalza” (1911), w którym zamieszczone zostały informacje o wszystkich kolejnych siedzibach inowrocławskich starostów (landratów). Po zwycięskim powstaniu wielkopolskim jego kontrolerem ustanowiono Adama Znanińskiego, co w praktyce oznaczało przejście władzy w powiecie przez Polaków.

Ważną rolę w lokalnym samorządzie odgrywał Sejmik Powiatowy powstały już w końcu trzeciej dekady XIX w., wybierający przedstawicieli powiatu do Sejmu Prowincjonalnego w Poznaniu. W czasach II Rzeczypospolitej Sejmik pozostał, otrzymując uprawnienia uchwałodawcze i kontrolne, a jego organem wykonawczym był Wydział Powiatowy ze starostą jako przewodniczącym, który podlegał wojewodzie wielkopolskiemu (od 1938 r. pomorskiemu). W 1933 r. funkcję Sejmiku przejęła Rada Powiatu wyłaniana w wyborach pośrednich (radnych powiatowych wybierały rady wiejskie i miejskie). Osiem lat wcześniej decyzją Rady Ministrów Inowrocław został wydzielony ze struktury dotychczasowego powiatu, ale trzeba dodać, że w rezultacie kolejnej reorganizacji administracji terenowej w 1929 r.

powołano do życia starostwo grodzkie, które ograniczało kompetencje prezydenta miasta. Starostą grodzkim był bowiem dotychczasowy starosta powiatowy. Po wybuchu II wojny światowej, mocą dekretu z 8 października 1939 r., Inowrocław został stolicą rejencji w tzw. Kraju Warty (Warthegau), będąc równocześnie siedzibą powiatu z komisarycznym landratem. Jednym z nich był osławiony Otto Christian Hirschfeld skazany w 1940 r. na 15 lat ciężkiego więzienia za samowolne wykonanie wyroku śmierci na 56 polskich więźniach.

W latach 1945-1950 powiat inowrocławski należał, tak jak przed wojną, do województwa pomorskiego, potem znajdował się w granicach województwa bydgoskiego, by w ogóle ulec likwidacji w wyniku reformy z 1975 r., która wprowadziła dwustopniowy podział administracyjny kraju. Odrodził się dopiero po niemal ćwierćwieczu w ramach nowo utworzonego województwa kujawsko-pomorskiego. W powojennym powiecie najwyższą władzę miała Powiatowa Rada Narodowa z Wydziałem Powiatowym i starostą jako organami wykonawczymi. W 1950 r. formalnie zlikwidowano resztki lokalnej samorządności, gdyż rozwiązane zostały organy wykonawcze samorządów, a ich majątek przejęło państwo. W ten sposób na blisko pół wieku zniknął też urząd starosty. Powiaty, ale już jako autonomiczne jednostki samorządu terytorialnego, przywrócone zostały ustawą z 5 czerwca 1998 r., której konsekwencją stał się wybór Rady Powiatu Inowrocławskiego i ustanowienie Starostwa Powiatowego. Z początkiem 1999 r. mógł rozpocząć urzędowanie starosta Leonard Maciejewski. Siedzibą Starostwa został biurowiec dobudowany w latach 70. XX w. do historycznego gmachu z lat 1907-1908, a od jesieni 2006 r. na potrzeby administracji powiatowej przeznaczono też obiekt po byłej Bursie Szkolnictwa Zawodowego nr 1 w Inowrocławiu przy ul. Mątewskiej 17.

Współczesny powiat inowrocławski należy do największych w Polsce (obszar 1.225 km², w 2019 r. ok. 160 tys. mieszkańców). Obejmuje gminę miejską Inowrocław, cztery gminy miejsko-wiejskie: Gniewkowo, Janikowo, Kruszwica i Pakość oraz cztery gminy wiejskie: Dąbrowa Biskupia, Inowrocław, Rojewo i Złotniki Kujawskie. Historycznie są to zachodnie Kujawy oraz skrawek wschodniej, pałuckiej części Wielkopolski - bogata w dziedzictwo kulturowe i cenne zabytki kultury materialnej nadgoplańska kolebka państwa polskiego.

Edmund Mikołajczak

(tekst znajduje się w Sali Sesyjnej Starostwa
Powiatowego przy ul. Mątewskiej 17 w Inowrocławiu)

Najchętniej przesiedlają się na Dolny Śląsk 65%
Gorzów Zielona Góra 25%
Prusy Wschodnie 10%

Nieliczni jedynie pozostają na terenie Wojew. Pomorskiego.

Przesiedleńcy przeważnie przenoszą się na gospodarstwa rolne 75%
handel 15%, rzem. 10%. Z ludności miejskiej zanotowano 1 osobę
do kopalni.

4/ Ile osób przesiedliło się na teren powiatu z innych okolic kraju /skąd/ - w tym ile ludności wiejskiej i ile miejskiej:

ogółem przesiedliło się na teren tut. powiatu 3674 osoby
w tym ludności wiejskiej 2907
" " miejskiej 767

z Ziemi Zachodnich, z Województw: łódzkiego, krakowskiego, rzeszowskiego, lubelskiego, kieleckiego i z za Buga.

5/ Ile osób z wymienionych wyżej znalazło zatrudnienie na terenie powiatu w rolnictwie i poza rolnictwem:

w rolnictwie 3.397
poza roln. 277

6/ Ile osób mogłoby jeszcze uzyskać zatrudnienie na terenie powiatu w rolnictwie i poza rolnictwem i czy są dla nich mieszkania?

Mogłoby zatrudnić w powiecie w rolnictwie ~~głównie~~ w P.G.R. około 400 osób - ale brak dla nich pomieszczenia. Jedynie w gminie Kruszwica są mieszkania dla 15 osób.

VII. Uwagi ogólne:

1/ Regionalne uzdolnienia zawodowe ludności, czy istnieje regionalny przemysł /np. artystyczny/ na terenie powiatu:
Na terenie tut. powiatu istnieje artystyczny przemysł ludowy jako to: snycerstwo - rzeźba w drzewie,
kowalstwo - ozdobne okucia do skrzyń i drzwi,
wikliniarstwo - wyrób koszyków z wikliny.

Jakiego rodzaju przemysł o typie lokalnym, mógłby powstać na terenie powiatu w oparciu o siły robocze miejscowe i miejscowe surowce:

Z uwagi na możliwości lokalne mógłby powstać przemysł koszykarski w miejscowościach nad jeziorem Gopłem.

W okolicach miasta Gniewkowa mógłby powstać przemysł drzewny,

W okolicach m. Kruszewy gorzelnictwo, browarnictwo, beko-

niarnia, olejarnia, garbarnia.
W Wierchosławicach, gm. Gniewkowo mogłaby być uruchomiona cukrownia, która obecnie jest nieczynna.

2/ Stopa życiowa mieszkańców, warunki mieszkaniowe:

Stopa życiowa średnia, gdzieśniedzie niska.

Warunki mieszkaniowe złe, tak z powodu braku mieszkań, jak i z powodu braku materiałów na przebudowę i reperację budynków jak brak papy, drzewa. blachy i t.d./

3/ Czy istnieją poważne trudności w uzyskaniu pracy na terenie powiatu przez ludność miejscową /oddzielnie mężczyźni i kobiety/ i z jakich przyczyn?

Zasadniczo trudności w uzyskaniu pracy na terenie powiatu nie istnieją. Ludność miejscowa znajduje zatrudnienie przeważnie w rolnictwie a poza tym w cukrowniach i innych zakładach przem. sezonowo.

Bezrobocie na tut. terenie nie ma.

Owzym.

Przepis.

Sprawdz.

Wysłano

Starosta Powiatowy:

/Kola siński/

BARWY I FLAGA POWIATU INOWROCŁAWSKIEGO

Rada Powiatu ustanowiła herb Powiatu Inowrocławskiego podejmując stosowną uchwałę 23 lutego 2000 r. (Uchwała Nr XIV/94/2000). Wspomniana uchwała w § 1 zawiera następujący zapis: „Ustanawia się herb Powiatu Inowrocławskiego, którego wizerunek stanowi w tarczy dwudzielnej w słup; w polu prawym czarny połulew, w polu lewym czerwony połuorzeł, razem tworzące zoomorficzną hybrydę, zwieńczoną koroną. Pole tarczy herbowej koloru złotego”.

Ustanowiony herb Powiatu Inowrocławskiego nawiązuje w swojej treści ideowej, plastycznej i kolorystycznej do historycznego herbu Kujaw, a ten towarzyszył miejscowemu rycerstwu w jego licznych wojennych wyprawach i umieszczany był na chorągwiach kujawskich hufców.

Ponieważ we współczesnej polskiej symbolice samorządowej, obok herbu dość powszechnie stosowane są różnego rodzaju weksylia, zwłaszcza barwy i flagi, zaproponowano dla Powiatu Inowrocławskiego następujący ich wariant wraz z uzasadnieniem:

Barwy płata flagi - czarna, żółta i czerwona - mają głębokie uzasadnienie historyczne. Od wieków występują one w historycznych wersjach herbu Kujaw, również w obecnym herbie Powiatu Inowrocławskiego. Powiat Inowrocławski jest sukcesorem funkcjonowania w przeszłości na Kujawach Zachodnich trwałych jednostek administracyjnych: ziemi, kasztelanii, księstwa, powiatu i województwa (do 1772 r.).

Właśnie z wyżej wymienionych powodów przyjęto dla flagi Powiatu Inowrocławskiego barwy czarną, żółtą i czerwoną.

Również umieszczenie godła herbu na fladze jest czytelnym akcentem dla wszystkich mieszkańców Powiatu Inowrocławskiego i jednocześnie wskazującym czym jest ona znakiem.

Powiat Inowrocławski utożsamia się z powyższą symboliką i nawiązuje do jej tradycji.

HERB POWIATU INOWROCŁAWSKIEGO

Herby ziemskie zwykle brały początek z herbu rodu panującego. Najstarsze - angielskie - datuje się na połowę XII wieku.

Pierwsze herby na ziemiach polskich pochodzą z XIII wieku. Herb Kujaw po raz pierwszy pojawia się na pieczęci księcia inowrocławskiego Siemomysła w 1268 r. Stan zachowania tej pieczęci nie pozwala dokładnie określić wszystkich jego elementów, a szczególnie chodzi o to, czy był zwieńczony koroną, czy też nie.

Herb Kujaw z czasów króla Władysława Łokietka zawiera w godle motywy heraldyczne: lwa i orła. Słusznie zwraca się uwagę, że orzeł i lew uznane za najszlachetniejsze stwory fauny heraldycznej z całą przypisaną im symboliką i zespolone w jednym godle, jakby łączyły wartości reprezentowane przez każde z tych zwierząt z osobna. Trzecim elementem tego herbu jest wieńcząca głowę lwa i orła korona, zaświadczaająca aspiracje polityczne oraz szczególne miejsce książąt kujawskich wśród pozostałych Piastów.

Syn Łokietka Kazimierz Wielki po swej koronacji również sięgnął po herb książąt kujawskich, wynosząc go do rangi herbu całej prowincji kujawskiej.

Istotnym elementem herbu jest jego barwa, czyli tzn. tynktura. Nawiązując do tradycji, zdecydowano się na umieszczenie we współczesnym herbie Powiatu Inowrocławskiego czarnego połułwa, czerwonego połuorła pod wspólną koroną na złotym polu tarczy herbowej.

Obecny herb przyjęła Rada Powiatu Inowrocławskiego na sesji 23 lutego 2000 r. (Uchwała Nr XIV/94/2000).

Podjęcie przedmiotowej uchwały poprzedziły prace nad projektem herbu. Merytoryczną pozytywną opinię o herbie wydał wybitny znawca z zakresu heraldyki Prezes Polskiego Towarzystwa Heraldycznego prof. dr hab. Stefan Kuczyński oraz Komisja Heraldyczna funkcjonująca przy Ministrze Spraw Wewnętrznych i Administracji.

SIEDZIBY ADMINISTRACJI POWIATOWEJ W INOWROCŁAWIU

Foto nr 1: Friedrichstrasse 25 (dziś ul. Królowej Jadwigi, naprzeciw Urzędu Gminy Inowrocław)

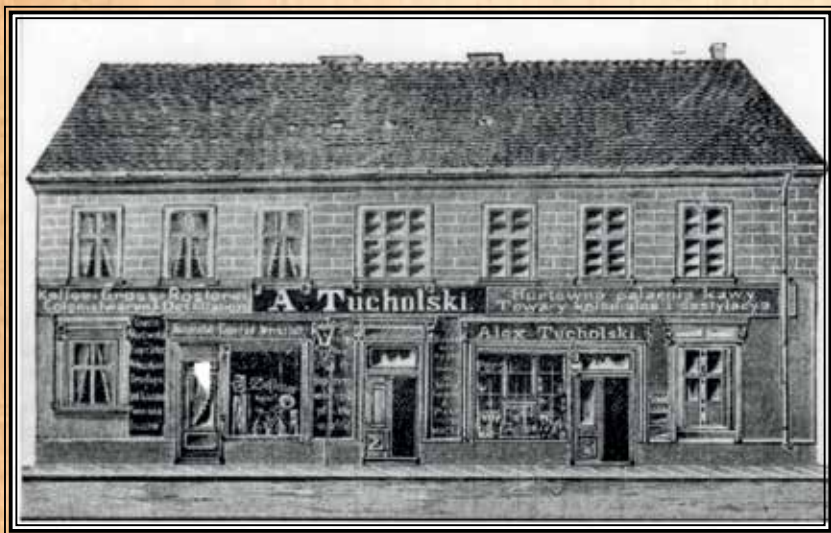

Foto nr 2: Synagogenstrasse 2 (dziś ul. Wałowa)

Foto nr 3: Pfarrstrasse 5 (dziś dom narożny przy ul. Farnej i św. Mikołaja)

Północno-zachodni narożnik średniowiecznego Inowrocławia (dziś rejon między ulicami: 6-go Stycznia i Solankową) zajmował zamek książęcy, o którym pierwsza wzmianka źródłowa pochodzi z 1305 r., a dokładne opisy zawarte są dopiero w lustracjach z 1564 i 1647 r., gdy był on już siedzibą starostw inowrocławskich. 18 kwietnia 1656 r. do Inowrocławia wkroczyli Szwedzi z królem Karolem Gustawem na czele. Okupacja trwała dwa lata, a podczas jej trwania zrujnowano miasto, w tym także zamek będący siedzibą starosty.

W połowie XVIII wieku starostwo przeniósł się ze zniszczonego zamku do drewnianego dworu, zwanego Grodztwem, stojącego na terenie starościńskiego folwarku (rejon dzisiejszych ulic Solankowej, Grodzkiej, Narutowicza do Królowej Jadwigi).

Na początku XIX wieku rozebrano ruinę zamku, a uzyskany materiał budowlany przeznaczyły pruskie władze na budowę koszar kawalerii. Pozostałości tychże koszar przetrwały do dziś jako pomieszczenia gospodarcze posesji przy ulicy 6-go stycznia nr 5 (dawna ulica Podzamcze).

Przypuszczalnie kolejną siedzibą władz powiatowych był dom przy dawnej Friedrichstrasse 25 (dziś ulica Królowej Jadwigi, naprzeciw Urzędu Gminy Inowrocław). Starostwo dzierżawiło pomieszczenia od właściciela budynku - cukiernika Draegersa [Foto nr 1].

W latach 1858 - 1865 starostwo powiatowe rezydowało w domu przy ówczesnej ulicy Synagogenstrasse 2 (dziś ulica Wałowa). Budynek był własnością żydowskiego kaznodziei Thiede'a [Foto nr 2].

Po siedmiu latach, tj. od 1 października 1865 r., siedzibą landratury stał się dom należący do weterynarza Berni'a, przy ulicy Pfarrstrasse 5 (dziś dom narożny przy ulicy Farnej i św. Mikołaja) [Foto nr 3].

Po trzyletnim okresie biura landratury przeniesiono na Bahnhofstrasse 60 (obecnie ulica Dworcowa) [Foto nr 4]. Dom ten dziś już nie istnieje, a rozebrany został ze względu na budowę w tym miejscu nowego węzła komunikacyjnego (obecnie skrzyżowanie ulic Dworcowej i Laubitz). Piętro budynku było całkowicie przeznaczone na cele biurowe. W tymże domu znajdowało się również mieszkanie służbowe landrata hr. Wilamowitza-Moellendorffa.

Prywatne mieszkanie miał starosta w swoim majątku w Markowicach niedaleko Inowrocławia.

Następny landrat hr. Fryderyk zu Solms przeniósł biura urzędu do solidnej i nowoczesnej na ówczesne czasy kamienicy przy Thornerstrasse 2 (na przeciwko Banku Gospodarki Żywnościowej). W tym domu znajdowało się także mieszkanie landrata. Wnet jednak okazało się,

że i te pomieszczenia są zbyt szczupłe w stosunku do potrzeb powiatowej administracji [Foto nr 5].

1 października 1889 r. dokonano kolejnej przeprowadzki i umieszczono siedzibę landrata w budynku przy Heiligegeiststrasse 95 (dziś ulica Św. Ducha 40). Dom był własnością radcy miejskiego Richarda Volkmana. Prywatne mieszkanie landrata znajdowało się w sąsiednim budynku [Foto nr 6].

Coraz to nowe zadania przekazywane landratom przez władze centralne w Berlinie powodowały konieczność zatrudniania nowych urzędników, dla których z kolei brakowało pomieszczeń biurowych. Zaistniały także poważne trudności w uzyskiwaniu służbowych mieszkań dla landratów, którzy na ogół swoje domy prywatne posiadali poza miastem.

W takiej sytuacji w 1890 r. zrodził się plan budowy samodzielnego i obszernego gmachu landratury. Wniosek o budowę własnego budynku przeznaczonego dla landratury postawił 16 maja 1890 r. Rudolf Timm z Dziewy podczas obrad sejmiku powiatowego: „Sejmik powiatowy pragnie przedsięwziąć odpowiedni plac budowlany nadający się na budowę gmachu władz powiatowych w mieście Inowrocławiu, zakupić go, a następnie poczynić odpowiednie konieczne kroki w celu budowy domu”. Wniosek został przyjęty i sejmik powiatowy podjął stosowną w tym względzie uchwałę.

Sprawy zakupu gruntu i budowy gmachu były rozpatrywane na posiedzeniu sejmiku powiatowego w dniach 22 grudnia 1890 r., 10 kwietnia 1891 r. i 21 kwietnia 1892 r.

Miesiąc po wystąpieniu Rudolfa Timma landratura nabyła za cenę 15.000 marek grunt położony przy ulicy Toruńskiej. Zakupiono działkę o powierzchni 0,27 ha od małżonków Jadwigi i Karola Mehlohorn. Na projekt gmachu rozpisano konkurs i przeznaczono 1.000 marek na nagrody dla najciekawszych propozycji budowlanych. Dla zwycięzcy konkursu przeznaczono 400 marek, a na drugą i trzecią nagrodę wyasygnowano po 300 marek. Wpłynęło ostatecznie aż 41 projektów, wybrano 3, które wymagały jednak poprawy i udoskonalenia.

21 kwietnia 1892 r. sejmik powiatowy podjął uchwałę o zaciągnięciu pożyczki na budowę gmachu w wysokości 105.000 marek. Po uzyskaniu wspomnianej kwoty przystąpiono do budowy, którą kierował „rządowy budowniczy” pan Sarbinowski. Nadzór nad budową sprawował inowrocławski budowniczy pan Kuster.

Przeniesienie siedziby landratury do nowego gmachu nastąpiło w dniach 7 i 8 września 1893 r. (dziś siedziba Komendy Powiatowej Policji). Łączny koszt budowy wyniósł 107.830,37 marek, a razem z wcześniejszą kupioną parcelą - około 125.000 marek. Kwota 105.000 marek miała pokrycie w pożyczce, natomiast pozostałe 20.000 marek zostało zebrane „z różnych funduszy”.

W nowej siedzibie władz powiatowych urządzono także mieszkanie dla landrata i radcy kasowego [Foto nr 7].

Foto nr 4: Bahnhofstrasse 60 (obecnie ul. Dworcowa - dom ten już nie istnieje)

Foto nr 5: Thornerstrasse 2 (dziś ul. Toruńska)

Foto nr 6: Heiligegeiststrasse 95 (dziś ul. św. Ducha 40)

Upłynęło zaledwie kilka lat i ponownie okazało się, że dotychczasowych pomieszczeń było zbyt mało. Landratura otrzymywała wciąż nowe zadania i w związku z tym zwiększał się stan liczebny pracowników. W kwietniu 1903 r. zdecydowano się na zajęcie na cele biurowe mieszkania ówczesnego radcy finansowo-kasowego. Stolica landratury (powiatu) - Inowrocław, a także cały region zachodnio-kujawski, począwszy od lat 70-tych XIX wieku, przeżywały okres bardzo znaczącej koniunktury gospodarczej. Była ona rezultatem rozwoju państwa pruskiego po zwycięskiej wojnie z Francją.

Zwiększały się operacje finansowe powiatu i zasoby oszczędnościowe jego obywateli. I tak na przykład: stan wkładów oszczędnościowych w powiecie wyniósł na koniec 1893 r. - 2.923,200 marek, a na koniec 1902 r. - już 6.457,668 marek. W tym samym czasie prawie podwoiła się ilość książeczek oszczędnościowych (z ponad 3,5 tys. do 6,1 tys.). Rosła liczba zatrudnionych urzędników. O ile w 1893 r. w landraturze pracowało ich zaledwie 15, o tyle w 1903 r. były to już 33 osoby. Pojawiły się znów trudności lokalowe, o których zaczęto dyskutować podczas obrad sejmiku powiatowego.

28 marca 1903 r. sejmik znów rozpatrywał sprawę budowy nowego gmachu dla landratury. 21 października 1903 r. nabyto teren w pobliżu ul. Solankowej (dziś aleja Ratuszowa) o powierzchni 2,05 ha za sumę 21.742 marek. Większą część zakupionego gruntu przeznaczono na założenie powiatowej szkółki drzew, resztę wskazano pod budowę nowego gmachu. Projekt budowlany został wykonany w biurze firmy von Knocha i Kallmeyera z Halle na podstawie dość szczegółowych wskazówek dotyczących architektury nowej siedziby landratury [Foto nr 8].

Dotąd eksploatowany gmach przy ul. Toruńskiej postanowiono już wcześniej sprzedać, aby uzyskać środki na planowaną inwestycję. Dnia 20 czerwca 1904 r. budynek przy ul. Toruńskiej stał się własnością ewangelickiej gminy kościelnej, która po wybudowaniu nowego kościoła w 1863 r. (dziś kościół Św. Krzyża), pilnie poszukiwała domu dla potrzeb pastora i jego administracji.

15 lipca 1907 r. wmurowano kamień węgielny pod przyszły gmach władz powiatowych. Jego budowa trwała niewiele ponad rok, bowiem 24 października 1908 r. - podczas obradującego sejmiku powiatowego - nastąpiło oddanie budynku do użytku. Na tę okoliczność przemawiał landrat Walther Buresch.

Gmach wybudowano w stylu niemiecko-gotyckim. Wzorowano się na zamku malborskim. Wieżę starostwa wybudowano na kształt i wielkość dawnej wieży ratuszowej stojącej jeszcze w I połowie XIX wieku na rynku inowrocławskim.

Interesujący i bardzo odważny był komentarz redakcyjny, który ukazał się na łamach polskojęzycznego

Foto nr 7: Ulica Toruńska 7 (obecnie siedziba Komendy Powiatowej Policji)

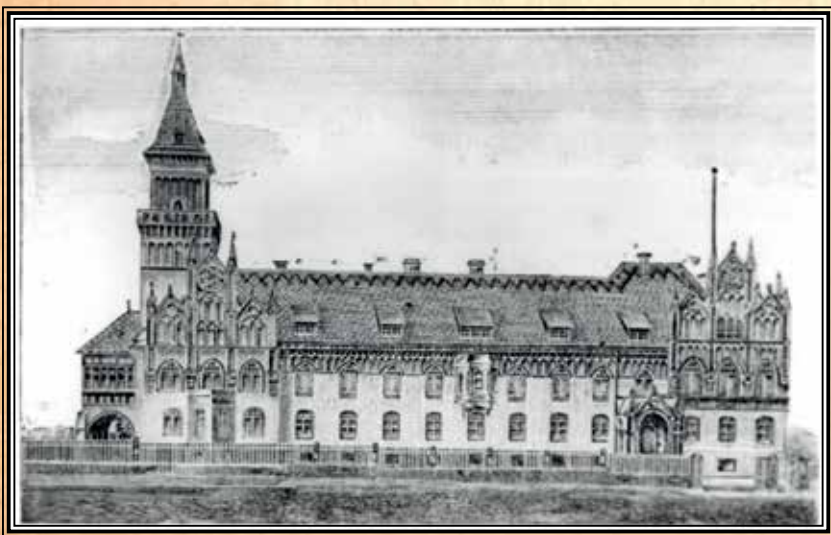
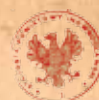

Foto nr 8: Ostatni budynek landratury (dziś Urząd Miasta przy al. Ratuszowej)

„Dziennika Kujawskiego” w dniu 28 października 1908 r., a opublikowany w związku z oddaniem do użytku nowego budynku starostwa: „Charakterystyczne, że gmach wzniesiono na wzór zamczyska malborskiego, twierdzy podbojów niemieckich. Wierzimy, że na naszych Kujawach symboliczny ten gmach będzie nowym bodźcem, by społeczeństwo nasze kujawskie jednoczyło się coraz silniej w zwartą i narodowo uświadomioną całość organiczną. Symbol ten wówczas pustym dla Niemców będzie dźwiękiem”.

Koszt budowy gmachu przekroczył kwotę 300.000 marek. Fundusze na ten cel pochodziły z różnych źródeł, między innymi:

- z funduszu rezerwowego Powiatowej Kasy Oszczędności (100.000 marek),
- ze sprzedaży starego budynku (85.000 marek),
- z oszczędności zgromadzonych od roku 1895 (około 103.000 marek).

Do chwili oddania budynku do użytku, wypłacono firmom budowlanym 246.000 marek, w tym 147.000 marek pobrały firmy inowrocławskie. „Dziennik Kujawski” z 28 października 1908 r. skrupulatnie odnotował, że „pomiędzy 46 dostawcami wyposażenia gmachu był tylko jeden jedyny Polak p. Modrzejewski, który nakładał linoleum”. Nowa siedziba władz powiatowych prezentowała się bardzo okazale. Na parterze znajdowały się wyłącznie pomieszczenia służbowe łącznie z Powiatową Kasą Oszczędności. Do dyspozycji na parterze było 19 pomieszczeń dla 35 urzędników. W budynku był pokój dla gońca kasowego, drukarnia, pomieszczenie na opał, archiwum, pralnia oraz lokum gospodarcze należące do mieszkania landrata (starosty). Na piętrze mieszkał landrat oraz znajdowała się sala posiedzeń sejmiku powiatowego.

Mieszkanie landrata składało się z czterech pokoi mieszkalnych i z pokoju dzieciennego. Poza tym na piętrze znajdowały się cztery sypialnie i pokój - wszystkie przeznaczone dla gości. Na poddaszu były jeszcze dwa dodatkowe pokoje gościnne oraz pomieszczenia do bieżącego przechowywania akt. Za gmachem znajdował się - dziś nieistniejący - mały budynek gospodarczy, w którym był pokój dla woźnicy, stajnia, remiza do powózek, pomieszczenie na paszę dla koni oraz kurnik. Niezaprzeczalnym walorem gmachu było jego usytuowanie na skraju dzielnicy uzdrowskiej Inowrocławia.

Od 1 stycznia 1998 r. siedzibą powiatowego samorządu został biurowiec [Foto nr 11] dobudowany w latach 70-tych XX wieku do dawnego gmachu Starostwa Powiatowego, którym obecnie administruje Prezydent Miasta Inowrocławia [Foto nr 9].

Od października 2006 r. agendy Starostwa Powiatowego są sukcesywnie przenoszone do budynku zaadaptowanego na cele administracji publicznej po byłej Bursie Szkolnictwa Zawodowego w Inowrocławiu przy ul. Mątewskiej 17 [Foto nr 10].

Foto nr 9: Budynek przy ówczesnej ul. Roosevelta w latach 80.

Foto nr 10: Budynek Starostwa Powiatowego przy ul. Mątewskiej

Foto nr 11: Budynek Starostwa Powiatowego przy al. Ratuszowej

WŁADZE STAROSTWA INOWROCŁAWSKIEGO W OKRESIE ŚREDNIOWIECZA I RZECZYPOSPOLITEJ SZLACHECKIEJ

Sędziwój Pałuka z Szubina
od lat 60. XIV w.

Jan z Oporowa
1482-1486

Jan Opaliński
1620-1637

Mikołaj? Borowiec z Dalestowic
1402-1410

Mikołaj Kościelecki II
1487-1494

Aleksander Opaliński
1637-1647

Maciej z Łabiszyna
1411-1413, 1419-1424

Jakub z Glinek
1496

Paweł Działyński
1648-1649

Jarand z Grabia i Brudzewa
1415-1418

Kasper z Leszna
1500

Mikołaj Ostroróg
1649-1650

Jan Kretkowski I
1424-1426

Piotr Szydłowiecki
1504

Zygmunt Działyński
1650-1685

Mikołaj Tumigrała
1427-1432

Stanisław Jarocki
1505-1510

Zygmunt Dąbski
1685-1699

Mikołaj Szarlejski
1435-1437 i 1441-1446

Andrzej Kościelecki
1510-1515

Wojciech Dąbski
1702-1722

Mikołaj z Warzymowa
1438-1440

Jan (Janusz) Latański
1516-1557

Antoni Dąbski
1725-1740

Jan Kretkowski II
1448-1451

Stanisław Latański
1557-1592

Paweł Dąbski
1740-1757

Bogusław ze Służewa
1452

Andrzej Czarnkowski
1592-1608

Ludwik Dąbski
1757-1770

Andrzej Kretkowski
1453

Jan Czarnkowski
1608-1613

Józef Brzeziński
1770-1783

Hincza z Rogowa
1453-1462

Zygmunt Grudziński
1613-1617

Serafin Sokołowski
1783-1784

Jan Kościelecki
1466-1474

Andrzej Przyjemski
1617-1618

Michał Brzeziński
1784-1788

Mikołaj Kościelecki I
1475-1480

Zygmunt Ponętowski
1619-1620

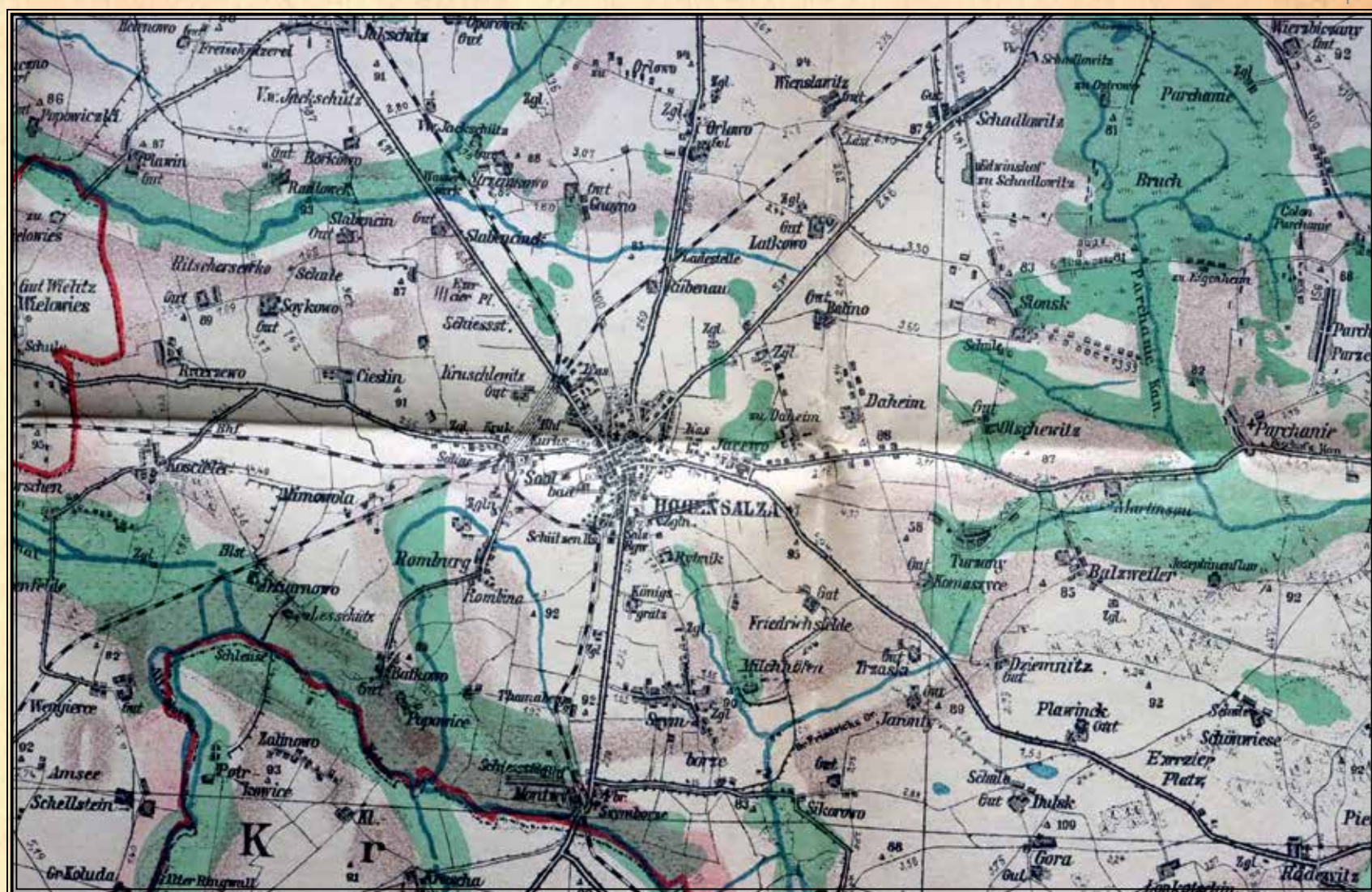
Kazimierz Albin Sokołowski
1788-1793

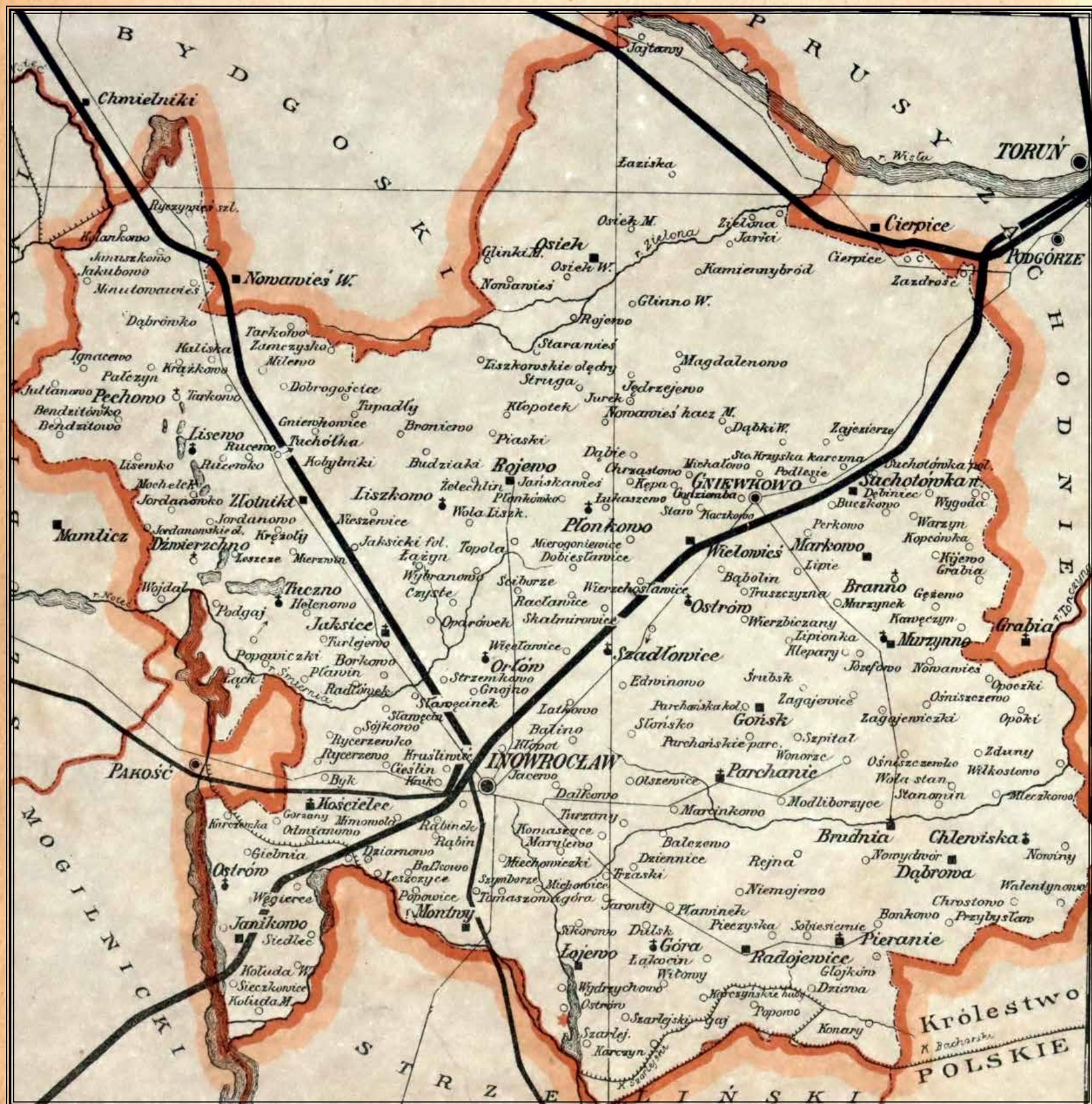
Powiatowy Zarząd Drogo- wy w Inowro- clawiu.	określa gumowa ber nume- ru	Kierownik F. Z. D.	
Starostwo Powiatowe Inowrocławskie Mierne Powiatowy	określa metalowa Nr. 13983	Mierne Pow. (Kier. Ref. Pow.)	
Starostwo Powiatowe Inowrocławskie Komisarz Ziemi	określa metalowa Nr. 26009	Komisarz Ziemi /Kier. Ref. Roln. i Ref. Roln./	

(Zwr. Wzr. Wg. 216. V. 47 Lb. 1457/47 - Lst. L. Q. 71/377)

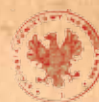
Wzory pieczęci używanych w Starostwie
Powiatowym w 1947 r.

Mapa Powiatu Inowrocławskiego
z 1918 r.

Mapa Powiatu Inowrocławskiego z 1911 r.

LANDRACI
OKRESU ZABORÓW

Hans von Rohwedel
1772-1775

Ksawery von Oppeln-Bronikowski
1775-1803

Józef Karłowski
od 1803

Tadeusz Wolański
1818-1835

Eduard Fernow
1835-1852

Emil Oscar Heinrich von Heyne
1852-1864

Ferdinand Foerster
1864-1865

Dagobert Borchert
1865-1867

Hugo von Wilamowitz-Moellendorff
1867-1876

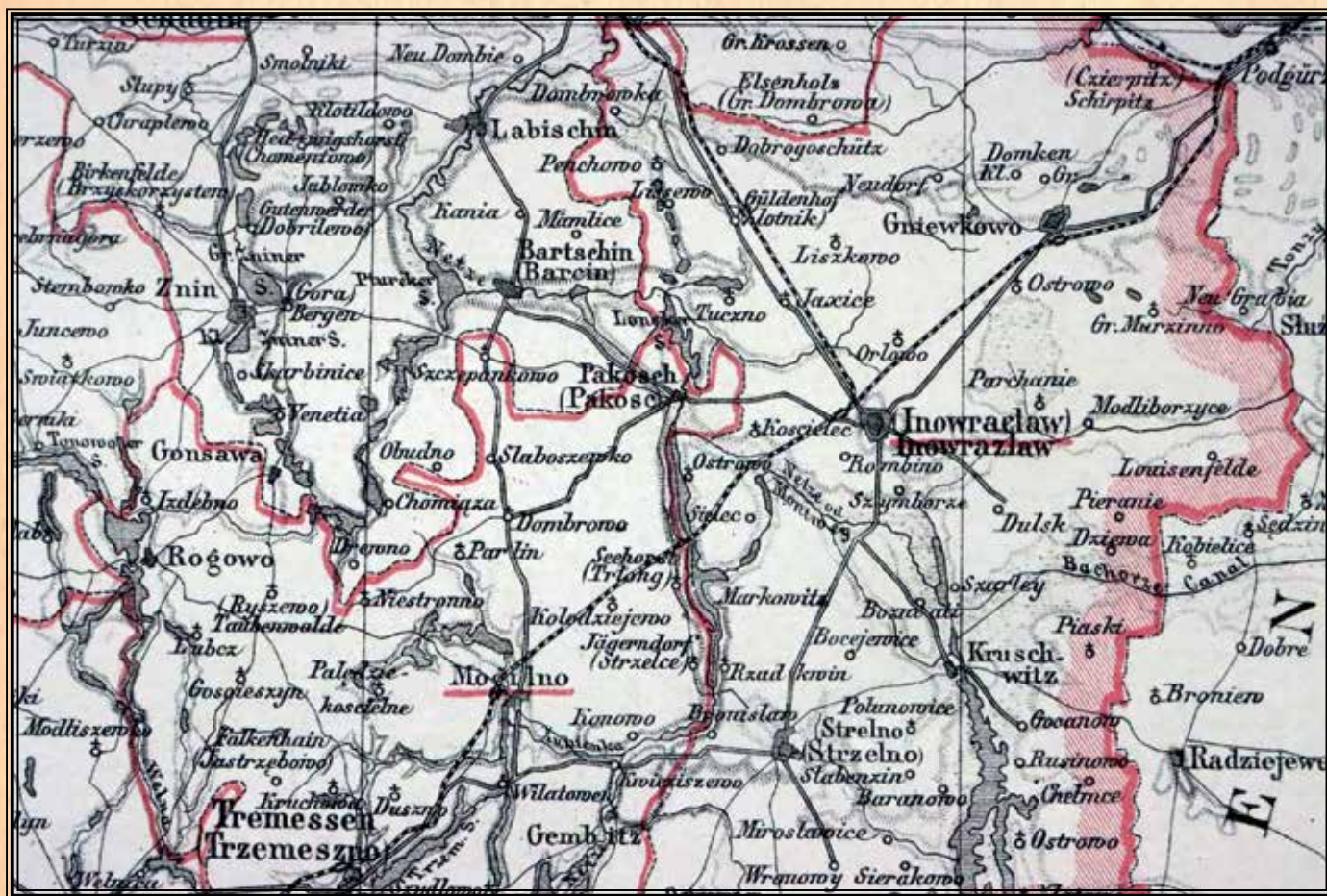
Friedrich hr. Solms-Sonnenwalde
1876-1889

Victor Sigismund von Oertzen
1889-1897

Theodor Lucke
1897-1902

Walther Buresch
1903-1915 i od 1918 r.

Hans von Bülow
1916-1918

Fragment mapy Provinz Posen

STAROSTOWIE INOWROCŁAWSKY OKRESU MIĘDZYWOJENNEGO

1. Walther Buresch
(nadal pełnił swoją funkcję w wolnej Polsce do 1920 r.)
2. Adam Znaniecki (1919 r.)
3. Stanisław Skoczyński
(nominację otrzymał w marcu 1919 r., urzędu nie objął)
4. Antoni Dalbor
(od marca 1920 r.)
5. Bronisław Dietl
(od lutego 1923 r.)
6. Bronisław Ruczyński
(od grudnia 1928 r.)
7. Władysław Kutzner
(od czerwca 1930 r.)
8. Romuald Wilczek
(od marca 1932 r. - do wybuchu wojny we wrześniu 1939 r.)

LANDRACI NIEMIECCY OKRESU OKUPACJI HITLEROWSKIEJ

1. Artur Jäger
(od 16 września 1939 r.)

2. Erich Daniel
(od 1 do 7 października 1939 r.)

3. Otto Christian Hirschfeld
(od 7 do 25 października 1939 r.)

4. Hans Ulrich Hempel
(od 25 października do grudnia 1939 r.)

5. Walter Hammersen
(od grudnia 1939 r. do końca 1943 r.)

6. Walter Püschel
(od 1 stycznia 1944 r. do 21 stycznia 1945 r.)

*Tłok pieczętny landratury z
okresu II wojny światowej*

STAROSTOWIE
INOWROCŁAWSKY
Z LAT 1945 - 1950

1. Kazimierz Kubski
(od 6 lutego do 31 grudnia 1945 r.)

2. Franciszek Halwa
(od 2 stycznia r. 1946 r. do końca 1950 r.)

PRZEWODNICZĄCY PREZYDIUM
POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ ORAZ
NACZELNICY MIASTA I POWIATU
W INOWROCŁAWIU W LATACH 1945 - 1975

1. Leon Stanny
(od czerwca 1945 r. do końca 1947 r.)

2. Wacław Górniak
(od 1948 r. do 1952 r.)

3. Stanisław Wielich
(1953 r. do 1954 r.)

4. Marian Drzewiecki
(od 1955 r. do 1959 r.)

5. Marian Kalwasiński
(od 1960 r. do 1972 r.)

6. Stanisław Trokowski
(1973 r.)

7. Zygmunt Chabecki
(od 1974 r. do 1975 r.)

PRZEWODNICZĄCY
RADY POWIATU INOWROCŁAWSKIEGO
OD 1998 R.

1. Iwona Stanek
(od 1998 r. do 2002 r.)

2. Urszula Iwicka
(od 2002 r. do 2006 r.)

3. Piotr Czarnolewski
(od 2006 r. do 2010 r.)

4. Ryszard Jagodziński
(od 2010 r. do 2018 r.)

5. Marek Mieszko Gerus
(od 2018 r. – do chwili obecnej)

STAROSTOWIE
INOWROCŁAWSCY
OD 1998 R.

1. Leonard Maciejewski
(od 16 grudnia 1998 r. do 25 listopada 2006 r.)

2. Tadeusz Majewski
(od 25 listopada 2006 r. do 20 listopada 2018 r.)

3. Wiesława Pawłowska
(od 20 listopada 2018 r. do chwili obecnej)

POWIAT
INOWROCŁAWSKI

